



Metodika studiju kursa “Civilā aizsardzība” docētājiem

Izstrādāts Eiropas Komisijas Civilās aizsardzības finanšu instrumenta „Track1” programmas projekta “Visaptverošas civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas apmācības izveide valsts institūcijām, pašvaldību civilās aizsardzības komisijām, augstskolām, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžai, kā arī drošības padomu izveide sabiedrībai” (ECHO/SUB/2022/TRACK1/884396) ietvaros



Finansē
Eiropas Savienība



Valsts ugunsdzēsības
un glābšanas dienests

Saturs

Saturs	2
Saīsinājumi un terminu skaidrojumi	3
Ievads	4
1. Studiju kursa “Civilā aizsardzība” raksturojums un programma	5
2. Metodiskie ieteikumi studiju satura veidošanai un aktualizēšanai	10
Augstas kvalitātes mācību procesa galvenie raksturlielumi.....	10
Nozīmīgākie mācīšanās un mācīšanās procesa soļi.....	12
3. Studiju kursa organizatoriskie un vadības aspekti	20
3.1. Nodarbību sagatavošanas posms	20
3.2. Loģistika	20
3.3. Nodarbību vadīšana	21
3.4. Refleksija`	21
PIELIKUMI	23
1. pielikums. Mācīšanas pieejas un mācīšanās metodes	23
2. pielikums. Nodarbību strukturēšanas pieeja.....	25
3. pielikums. Studiju materiāls: 7 tēmas un praktiski ieteikumi materiāla pielāgošanai un papildināšanai	27
Izmantotie avoti	28

Saīsinājumi un terminu skaidrojumi

Lai nodrošinātu vienotu izpratni par metodikā lietotajiem saīsinājumiem, tabulā ietverti to skaidrojumi.

Tabula 1. Saīsinājumi un terminu skaidrojumi.

Saīsinājums vai termins	Skaidrojums
Docētājs	Studiju kursa "Civilā aizsardzība" docētājs
Izglītojamais	Studiju kursa "Civilā aizsardzība" studenti augstskolās un koledžās
Metodika	Paņēmienu kopums un ieteikumi mācīšanas un mācīšanās organizēšanai/veikšanai
Minimālās prasības kursa saturam	Ministru kabineta 2017. gada 5. decembra noteikumi Nr. 716 "Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam"
Studiju kurss "Civilā aizsardzība"	Obligātais civilās aizsardzības kurss atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 5. decembra noteikumiem Nr. 716 "Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam"
VUGD	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Ievads

Metodika ir izstrādāta pētījuma "Visaptverošas civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas apmācības izveide valsts institūcijām, pašvaldību civilās aizsardzības komisijām, augstskolām, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžai, kā arī drošības padomu izveide sabiedrībai" ietvaros, kas tika finansēts no Eiropas Komisijas Civilās aizsardzības finanšu instrumenta programmas TRACK1 projekta Nr. ECHO/SUB/2022/TRACK1/884396 līdzekļiem.

Metodikas mērķis ir sniegt metodiskos ieteikumus augstskolām un koledžām studiju kursa "Civilā aizsardzība" organizēšanai – kā organizēt studiju procesu un pielāgot metodikas pielikumā pievienoto studiju materiālu kvalitatīva satura veidošanai un procesa nodrošināšanai.

Metodikas pielikumā **pievienotais studiju materiāls**, kurā koncentrēti apkopota informācija par būtiskākajām civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas tēmām, ir paredzēts studiju kursa "Civilā aizsardzība" docētājiem (turpmāk tekstā – "docētājiem"). Piedāvātajam studiju materiālam ir ieteikuma raksturs un tas nav uzskatāms par prezentācijām. Docētājs kursa saturu pirms katra mācību gada sākuma var pielāgot atbilstoši aktuālajai informācijai, papildināt ar saviem piemēriem, kā arī izvērtēt nepieciešamību iekļaut papildu tēmas atbilstoši izglītojamo vajadzībām.

Metodikas mērķauditorija

- Docētāji, kas nodrošina studiju kursa īstenošanu augstskolā un koledžā;
- Augstskolas un koledžas personāls, kas iesaistīts studiju procesa plānošanā.

Metodikas struktūra

Metodika sastāv no trim pamatdaļām un trim pielikumiem:

1. Studiju kursa "Civilā aizsardzība" raksturojums un programma;
2. Metodiskie ieteikumi studiju satura veidošanai un aktualizēšanai;
3. Studiju kursa organizatoriskie un vadības aspekti.

Metodikas pielikumā ir pievienoti:

- Mācīšanas pieejas un mācīšanās metodes (1. pielikums)
- Nodarbību strukturēšanas pieeja (2. pielikums);
- Studiju materiāls, kas sastāv no septiņām tēmām (3. pielikums).

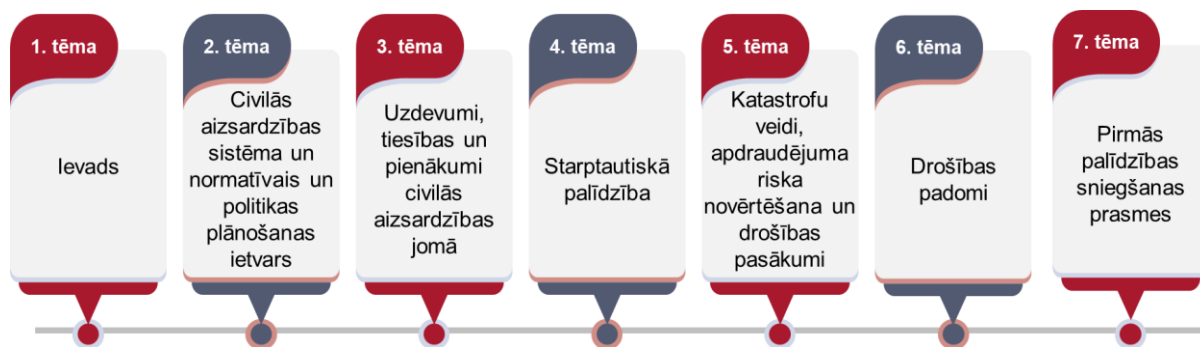
1. Studiju kursa “Civilā aizsardzība” raksturojums un programma

Studiju kursa “Civilā aizsardzība” metodiskie ieteikumi un vispārīgais materiāls ir veidots, lai atbalstītu docētāju studiju kursa organizēšanā un izstrādātā studiju materiāla pielāgošanā konkrētās mērķauditorijas vajadzībām.

Studiju kursa **mērķis** ir veicināt izglītojamo izpratni par nozīmīgākajiem civilās aizsardzības sistēmas aspektiem, dažādiem drošības pasākumiem un pirmās palīdzības sniegšanu.




Studiju materiāls sastāv no **septiņām tēmām**, kas apkopotas 1. attēlā.

Attēls 1. Studiju kursa tēmas.



Katrai tēmai ir noteikts provizoriskais mērķis, uzdevumi un studiju rezultāti, kā arī atbilstība minimālajām prasībām kursa saturam. Metodikā piedāvātais studiju kursa tēmu izklāsts (skatīt 2. tabulā) ir indikatīvs, un docētājiem to ieteicams pielāgot izglītojamo vajadzībām.

Tabula 2. Studiju kursa "Civilā aizsardzība" saturs izklāsts.

 Mērķis	<p>Veicināt izglītojamo izpratni par nozīmīgākajiem civilās aizsardzības sistēmas aspektiem, dažādiem drošības pasākumiem un pirmās palīdzības sniegšanu.</p>
 Uzdevumi	<p>Iepazīstināt izglītojamos ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • civilās aizsardzības sistēmas struktūru, tiesisko regulējumu, organizāciju un vadību; • valsts, pašvaldību, juridisko un fizisko personu uzdevumiem, tiesībām un pienākumiem civilās aizsardzības jomā; • paaugstinātas bīstamības objektiem, tā īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākumiem un tiesībām; • pašvaldību civilās aizsardzības komisijām; • civilās aizsardzības pasākumu plānošanu; • apdraudējuma riska novērtēšanu; • bīstamām vielām, to klasifikāciju un prasībām to glabāšanai un pārvadājumiem; • starptautiskās palīdzības lūgšanu un sniegšanu; • individuālajiem aizsardzības līdzekļiem katastrofas gadījumā; • īpašajiem tiesiskajiem režīmiem; • pirmās palīdzības sniegšanas prasmēm dzīvībai kritiskās situācijās, kā arī palīdzības izsaukšanu.
 Studiju rezultāti	<p>Izglītojamie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prot paskaidrot, kas ir civilā aizsardzība, nosaukt nozīmīgākos tās sistēmas elementus, normatīvos aktus un paskaidrot darbības principus; • spēj aprakstīt nozīmīgākos civilajā aizsardzībā iesaistīto pušu pienākumus, tiesības un uzdevumus; • prot paskaidrot, kas ir paaugstinātas bīstamības objekts, un spēj aprakstīt tā īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākumus un tiesības; • prot paskaidrot, kas ir pašvaldību civilās aizsardzības komisijas; • zina, kā veic apdraudējuma riska novērtēšanu; • prot atpazīt bīstamo vielas pēc to klasifikācijas un zina prasības to glabāšanai un pārvadājumiem; • prot paskaidrot, kā notiek starptautiskās palīdzības lūgšana un sniegšana; • zina, kam paredzēti individuālie aizsardzības līdzekļi; • spēj identificēt gadījumus, kad nepieciešams izsludināt īpašos tiesiskos režīmus; • prot sniegt pirmo palīdzību un izsaukt palīdzību.

Tēma	Apakštēma	Mērķis	Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Atbilstība minimālajām prasībām kursa saturam ¹
1. Ievads	1.1. Civilās aizsardzības jēdziens, definīcija	Sniegt izglītojamajiem zināšanas par civilās aizsardzības nozīmi, uz kā balstīt tālāko mācību procesu.	Iepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> civilās aizsardzības jēdzienu; civilās aizsardzības uzdevumiem; sniegt ieskatu civilās aizsardzības vēsturē. 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> prot paskaidrot, kas ir civilā aizsardzība; var nosaukt civilās aizsardzības uzdevumus, paskaidrot to komplekso raksturu; var pastāstīt par civilās aizsardzības sistēmas vēsturiskās attīstības svarīgākajiem notikumiem. 	Nav tieši sasaistīts ar minimālajām prasībām kursa saturam, taču tēma uzskatāma par nozīmīgu studiju materiāla sastāvdaļu izpratnes veicināšanai.
	1.2. Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi				
	1.3. Ieskats civilās aizsardzības vēsturē				
2. Civilās aizsardzības sistēma un normatīvais un politikas plānošanas ietvars	2.1. Civilās aizsardzības sistēmas struktūra un loma nacionālās drošības sistēmā	Sniegt izglītojamajiem zināšanas par civilās aizsardzības sistēmas darbību un uz to attiecināmo tiesisko regulējumu.	Iepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> valsts civilās aizsardzības lomu nacionālās drošības sistēmā; valsts civilās aizsardzības tiesisko regulējumu un politikas plānošanas ietvaru; civilās aizsardzības sistēmas nozīmīgākajiem organizācijas un vadības principiem; īpašajiem tiesiskajiem režīmiem. 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> spēj paskaidrot normatīvo aktu hierarhiju, kas nosaka civilās aizsardzības tiesisko regulējumu; izprot civilās aizsardzības plānošanas dokumentus un procesu; izprot civilās aizsardzības sistēmas organizatorisko struktūru; spēj identificēt gadījumus, kad nepieciešams izsludināt īpašos tiesiskos režīmus. 	3.1. Zināšanas par civilās aizsardzības sistēmas struktūru, tiesisko regulējumu, organizāciju un vadību 3.5. Zināšanas par civilās aizsardzības pasākumu plānošanu 3.10. Zināšanas par īpašajiem tiesiskajiem režīmiem (ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli)
	2.2. Tiesiskais regulējums civilās aizsardzības sistēmas darbības nodrošināšanai				
	2.3. Civilās aizsardzības sistēmas organizācija un vadība				
	2.4. Civilās aizsardzības pasākumu plānošana				
	2.5. Īpašie tiesiskie režīmi				
3. Uzdevumi, tiesības un pienākumi civilās	3.1. Valsts, pašvaldību, juridisko un fizisko personu uzdevumi, tiesības	Iepazīstināt izglītojamos ar civilajā aizsardzībā	Iepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> civilās aizsardzības sistēmas dalībnieku galvenajiem 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> pārzina civilās aizsardzības sistēmā iesaistīto pušu 	3.2. Zināšanas par valsts, pašvaldību, juridisko un fizisko personu uzdevumiem, tiesībām

¹ Ministru kabineta 2017. gada 5. decembra noteikumi Nr. 716 "Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295896>

Tēma	Apakštēma	Mērķis	Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Atbilstība minimālajām prasībām kursa saturam ¹
aizsardzības jomā	un pienākumi civilās aizsardzības jomā	iesaistīto pušu lomu sistēmas darbībā.	pienākumiem civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanā, kas noteikti normatīvajos aktos.	uzdevumus, tiesības un pienākumus; <ul style="list-style-type: none"> izprot savus (fiziskas personas) pienākumus un tiesības civilās aizsardzības jomā. 	un pienākumiem civilās aizsardzības jomā 3.3. Zināšanas par paaugstinātas bīstamības objektiem, tā īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākumiem un tiesībām 3.4. Zināšanas par pašvaldību civilās aizsardzības komisijām
	3.2. Paaugstinātas bīstamības objekta, tā īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākumi un tiesības				
	3.3. Pašvaldību civilās aizsardzības komisijas				
4. Starptautiskā palīdzība	4.1. Civilās aizsardzības funkcijas starptautiskajās organizācijās	lepazīstināt izglītojamos ar nozīmīgākajām starptautiskajām partnerorganizācijām civilajā aizsardzībā un palīdzības lūgšanu/sniegšanu tām.	lepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> starptautiskajām saistošajām partnerorganizācijām civilās aizsardzības kontekstā; civilās aizsardzības mehānismiem Eiropā un, tai skaitā, Baltijas jūras reģionā; Ministru kabineta un Krīzes vadības padomes pienākumiem starptautiskās palīdzības pieprasīšanā un sniegšanā. 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> zina svarīgākās starptautiskās saistošās partnerorganizācijas un to funkcijas civilajā aizsardzībā; prot paskaidrot principus un sadarbības mehānismu, kas nosaka Latvijas iespējas saņemt starptautisku palīdzību un iesaisti palīdzības sniegšanā citām valstīm. 	3.8. zināšanas par starptautiskās palīdzības lūgšanu un sniegšanu
	4.2. Civilās aizsardzības mehānisms Eiropā				
	4.3. Civilās aizsardzības sadarbība divpusējo līgumu ietvaros un Baltijas jūras reģionā				
	4.4. Starptautiskās palīdzības lūgšana un sniegšana				
5. Katastrofu veidi, apdraudējuma riska novērtēšana un drošības pasākumi	5.1. Katastrofu iedalījums	lepazīstināt izglītojamos ar galvenajiem katastrofas pārvaldīšanas principiem un konkrētiem drošības pasākumiem.	lepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> katastrofu veidiem; katastrofas pārvaldīšanas galvenajiem principiem, tai skaitā preventīvajiem, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem; apdraudējuma riska novērtēšanas principiem; 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> zina dažādus katastrofas veidus un to iedalījumu; pārzina katastrofas pārvaldīšanas galvenos principus un rīcības soļus; spēj aprakstīt drošības pasākumu galvenos principus. 	3.6. Zināšanas par apdraudējuma riska novērtēšanu 3.7. Zināšanas par bīstamām vielām, to klasifikāciju un prasībām to glabāšanai un pārvadājumiem 3.9. Zināšanas par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem katastrofas gadījumā (piemēram, filtrējošas
	5.2. Katastrofas pārvaldīšanas principi				
	5.3. Apdraudējuma riska novērtēšana				
	5.4. Drošības pasākumi				

Tēma	Apakštēma	Mērķis	Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Atbilstība minimālajām prasībām kursa saturam ¹
	5.4.1. Bīstamas vielas 5.4.2. Individuālie aizsardzības līdzekļi		<ul style="list-style-type: none"> rīcību saistībā ar bīstamām vielām; individuālajiem aizsardzības līdzekļiem. 		gāzmaskas, pretķīmiskie aizsargtērpi)
6. Drošības padomi	6.1. Rīcība dabas katastrofu gadījumā	Iepazīstināt izglītojamos ar nepieciešamo rīcību katastrofas vai tās draudu gadījumā, kā arī informēt par sagatavotību.	Iepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> rīcības algoritmu dabas un antropogēno katastrofu gadījumā; individuālās noturības pamatprincipiem. 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> zina rīcības algoritmus katastrofas gadījumā, apzinās individuālās gatavības nozīmi un veicamās darbības tās sasniegšanai. 	Nav tieši sasaistīts ar minimālajām prasībām kursa saturam, taču tēma uzskatāma par nozīmīgu drošības kultūras veicināšanai.
	6.2. Rīcība antropogēno katastrofu gadījumā				
	6.3. Individuālā noturība				
7. Pirmās palīdzības sniegšanas prasmes	7.1. Ievads	Iepazīstināt izglītojamos ar nepieciešamo rīcību dzīvībai kritiskās situācijās un, lai izsauktu palīdzību.	Iepazīstināt izglītojamos ar: <ul style="list-style-type: none"> pirmās palīdzības jēdzienu; rīcības algoritmu negadījuma vietā (tai skaitā palīdzības izsaukšanu); atdzīvināšanas pasākumiem un pirmās palīdzības soļiem. 	Izglītojamie: <ul style="list-style-type: none"> prot paskaidrot, kas ir pirmā palīdzība; zina, kā rīkoties negadījuma vietā; prot sniegt pirmo palīdzību dzīvībai bīstamās situācijās. 	3.11. pirmās palīdzības sniegšanas prasmes dzīvībai kritiskās situācijās (piemēram, bīstamas asiņošanas apturēšana, atdzīvināšanas pasākumi), kā arī palīdzības izsaukšanu
	7.2. Rīcība negadījuma vietā				
	7.3. Atdzīvināšanas pasākumi				
	7.4. Pirmās palīdzības pasākumi				
	7.5. Aptieciņas saturs				

Studiju materiāls ir strukturēts tā, lai docētājs varētu izstrādāt un aktualizēt studiju kursa saturu atbilstoši aktuālajai situācijai un kvalitatīvi to īstenot. Materiāla tēmas atbilst studiju kursa mērķim un sniedzamajiem rezultātiem. Papildus tam materiālā ir iekļauti informācijas avoti satura papildināšanai vai atjaunošanai: gan atsauces uz normatīvo regulējumu un politikas plānošanas dokumentiem, gan saites, kur atrast padziļinātāku informāciju par materiāla tēmām un metodikām.



Svarīgi! Docētājs **pielāgo** studiju materiālu:

- Atlasot no tā būtiskākās, tieši mērķauditorijas vajadzībām attiecināmās sadaļas (ņemot vērā minimālās prasības kursa saturam²).
- Gan to **sašaurinot**, gan **paplašinot**, atbilstoši mērķauditorijas vajadzībām.
- Papildinot** ar savu prezentāciju, piemēriem, vērtēšanas uzdevumiem.

² Ministru kabineta 2017. gada 5. decembra noteikumi Nr. 716 "Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295896>

2. Metodiskie ieteikumi studiju satura veidošanai un aktualizēšanai

Augstas kvalitātes mācību process augstākajā izglītībā, kā to raksturo Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas ziņojumi un augsti novērtēto augstākās izglītības institūciju prakse, ietver vairākus galvenos raksturlielumus.

Augstas kvalitātes mācību procesa galvenie raksturlielumi

1. Izglītojamo centrēta mācīšanās

Mācību procesā uzsvars tiek likts uz aktīvu mācīšanos. Tas nozīmē, ka izglītojamie nevis tikai pasīvi klausās lekcijas, bet aktīvi piedalās diskusijās, problēmu risināšanā un sadarbības projektos. Šī pieeja prioritizē izglītojamo vajadzības un pieredzi, veicinot kritisko domāšanu un dziļāku tēmas izpratni.

2. Efektīva tehnoloģiju izmantošana

Prasmīga digitālo rīku integrācija mācību procesā var būtiski uzlabot izglītojamo mācīšanās pieredzi un sasniegumus. Tie dod iespēju izglītojamajiem vismaz daļu mācību laika mācīties savā tempā un variēt dziļuma līmeņus. Tehnoloģijas dod iespēju iegūt ātru atgriezenisko saiti.

Dažādu reālās dzīves situāciju modelēšanai labi noder virtuālās realitātes un paplašinātās realitātes rīki un saistītā programmatūra. Situāciju scenāriju modelēšanai var izmantot speciāli pielāgotas datorspēles, kā tas ir paveikts, piemēram, Eiropas Sociālā fonda projekta "Digitalizācijas iniciatīvas studējošo iesaistei un studiju kvalitātes pilnveidei Latvijas Universitātē un projekta sadarbības partneru augstskolās" ietvaros.

Elektroniska mācību vadības sistēma ir noderīgs atbalsts gan klātienē, gan attālinātā, gan hibrīda (kombinētās) studiju procesā.

3. Nepārtraukta profesionālā pilnveide

Regulāri profesionālās pilnveides pasākumi docētājiem ir būtiski, lai uzturētu augstus snieguma standartus. Profesionālajai pilnveidei jābūt vērstai gan uz satura kompetences pilnveidi, gan arī pedagoģisko un tehnoloģiju izmantošanas prasmju attīstību.

4. Pārdomāti novērtēšanas un atgriezeniskās saites mehānismi

Regulāra mācīšanas procesa izvērtēšana, izmantojot izglītojamo atsauksmes, kolēģu atsauksmes un pašrefleksiju, palīdz docētājiem pilnveidot savas mācīšanas pieejas. Augsta snieguma augstskolās un koledžās ir ieviestas visaptverošas kvalitātes nodrošināšanas procedūras, lai uzraudzītu un uzlabotu mācīšanas efektivitāti.

5. Iekļaujoša un daudzveidīga mācību vide

Daudzveidības un iekļaujošas izglītības veicināšana studiju procesā nodrošina, ka visi izglītojamie jūtas novērtēti un atbalstīti. Tas ietver mācību metožu pielāgošanu, lai apmierinātu dažādas mācīšanās vajadzības un veidotu vidi, kurā katrs izglītojamais var attīstīties.

6. Sasaiste ar reālām situācijām

Studiju programmas, kas saista akadēmiskos konceptus ar reālām situācijām, veicina izglītojamo iesaistīšanos un efektīvāku virzību uz plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem. Sekmīgi šo pieeju var īstenot ar projektorientētu mācību procesu, praktiskiem uzdevumiem, sadarbību ar darba devējiem, lai nodrošinātu praktisko pieredzi, kas sagatavo izglītojamos nākotnes karjerai.

Aprakstītie principi pamatoti konstruktīvisma teorijā, kas izriet no pētījumos balstītiem secinājumiem: izglītojamie konstruē zināšanas, nevis tikai pasīvi iegūst informāciju. Piedzīvojot norises pasaulē un reflektējot par šo pieredzi, izglītojamie veido savu reprezentāciju piedzīvotajam un iekļauj jaunu informāciju savas jau iepriekš eksistējošas pieredzes struktūrās.

Šī procesa gaitā norisinās divi apakšprocesi:

- Asimilācija – jaunas informācijas saņemšana un tās iekļaušana iepriekš eksistējošas pieredzes struktūrās;
- Pielāgošana – iepriekš jau eksistējošu pieredzes struktūru mainīšana, ņemot vērā jauniegūtu informāciju.

Konstruktīvisma teorijas secinājumi:

- Izglītojamie iemācās labāk, ja viņi ir iesaistīti mācīšanās pieredzēs nevis tikai pasīvi klausās informāciju;
- Mācīšanās ir sociāls process, jo tas ir saistīts ar sociālu kontekstu, kurā izglītojamie un docētāji strādā kopā;
- Tā kā zināšanas nav iespējams “ieliet” izglītojamajos, tad mācīšanas mērķis ir piedāvāt pieredzi, kas veicina zināšanu veidošanos.

Tradicionālā mācību vide	Konstruktīvisma teorijā balstīta mācību vide
Mācības sākas, apgūstot atsevišķas daļas no lielāka veseluma. Uzsvars uz pamatprasmēm.	Mācības sākas ar “lielo bildi”, uzsverot galvenos konceptus un tad paplašinoties uz atsevišķām daļām.
Stingra turēšanās pie mācību standarta tiek augstu novērtēta.	Reaģēšana uz izglītojamo jautājumiem un interesēm tiek augstu novērtēta.
Mācīšanās tiek balstīta atkārtotībā.	Mācīšanās ir interaktīva, balstoties tajā, ko izglītojamais jau zina.
Docētājs ir informācijas nodevējs izglītojamajiem. Izglītojamie ir zināšanu saņēmēji.	Docētājs veido dialogu ar izglītojamajiem, palīdzot viņiem konstruēt savas zināšanas.
Docētāja loma ir direktīva, balstīta autoritātē.	Docētāja loma ir interaktīva, balstīta sarunu procesā.
Novērtēšana notiek, izmantojot pārbaudes darbus, kuros pārbauda pareizās atbildes.	Novērtēšana ietver izglītojamo darbus, novērojumus, arī pārbaudes darbus. Svarīgs ir gan process, gan rezultāts.
Izglītojamie strādā galvenokārt individuāli.	Izglītojamie strādā gan grupās, gan individuāli.

Nozīmīgākie mācīšanās un mācīšanas procesa soļi

Augstākminētie principi ir izmantoti, sagatavojot ieteikumus studiju kursa sagatavošanai. Šajā nodaļā apkopoti nozīmīgākie mācīšanās un mācīšanas procesa soļi, ko ieteicams ņemt vērā studiju kursa apraksta sagatavošanā un studiju materiāla pielāgošanā, kā arī kursa īstenošanā. Tomēr jānorāda, ka studiju kursa apraksta sagatavošana un apstiprināšana ir process, kas jāveic atbilstoši Augstskolu likumā³ un izglītības iestādes normatīvajos aktos noteiktajam procesam, kā arī balstoties labās prakses vadlīnijās⁴. Pielāgojot studiju materiālu, lai nodrošinātu vislabāko iespējamo rezultātu un izglītojamie apgūtu plānotās zināšanas un prasmes, docētājs mācības izstrādā sekojošā secībā:

1. Iepazīstas ar **normatīvajos aktos formulētajām prasībām studiju kursam** un veido kursu atbilstoši tām un plānotajam dalībnieku grupas sastāvam.
2. Formulē **mērķus un sasniedzamos rezultātus**, kas kalpos kā vadlīnijas tālākai studiju kursa izstrādei noteiktai mērķauditorijai, atbilstoši viņu iepriekšējām zināšanām un prasmēm.
3. Plāno **vērtēšanu** gan procesā, gan studiju kursa noslēgumā, lai sekotu izglītojamo progresam virzībā uz studiju kursa mērķiem.
4. **Izstrādā aktivitātes studiju kursam** – izvēlas optimālo mācību struktūru. Plāno pēctecīgas aktivitātes, kas izglītojamajiem jāveic, lai sasniegtu mērķus.
5. **Īsteno** studiju kursu.
6. Ņemot vērā izglītojamo atsauksmes un savu analīzi, **izvērtē studiju kursu un veic nepieciešamos uzlabojumus**.

Attēls 2. Mācīšanās un mācīšanas procesa soļi.



1. Studiju kursa vīzija

Pirms studiju kursa sākuma, docētājs iepazīstas ar normatīvajiem aktiem, kas nosaka studiju kursa saturu (piemēram, Augstskolu likums, minimālās prasības kursa saturam, augstskolas vai koledžas iekšējie normatīvie akti). Docētājs noskaidro plānoto studiju kursa ilgumu, izglītojamo grupas sastāvu, lielumu, paredzēto mācību grafiku un formu.

- Kādi normatīvie akti ir jāņem vērā?
- Cik daudz laika paredzēts studiju kursam un kāds ir paredzamais laika grafiks?
- Kas būs dalībnieki?
- Cik liela grupa tiek plānota?

³ Augstskolu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967>

⁴ Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra sadarbībā ar Studiju kvalitātes komisiju. Ieteikumi studiju kursu aprakstu atbilstības Augstskolu likuma 56.1panta otrās daļas prasībām nodrošināšanai. Pieejams: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/01/Ieteikumi_studiju_kursu_aprakstu_veidosanai.pdf

- Kāda varētu būt dalībnieku iepriekšējā pieredze un zināšanas civilajā aizsardzībā un katastrofas pārvaldīšanā?
- Vai studiju kurss paredzēts klātienē vai attālināti, vai kombinēti (hibrīda formāts)?
- Vai izglītojamajiem ir kādas īpašas vajadzības?

Docētājam studiju kursa sagatavošanā ieteicams izmantot “plānošanu atpakaļgaitā”⁵: plānojot, (1) kādām pārmaiņām jānotiek izglītojamajos mācību laikā (mācīšanās mērķi un sasniedzamie rezultāti), (2) kā šīs pārmaiņas varēs atpazīt (vērtēšana) un (3) kādas aktivitātes jāparedz, lai sasniegtu studiju kursam izvirzītos mērķus.

Attēls 3. Studiju kursa plānošanas secība.



Visi šie elementi savstarpēji ietekmē cits citu, tāpēc svarīgi tos precīzi saskaņot.

Metodikā ir piedāvāti provizoriski studiju kursa mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti (skatīt 1. nodaļu). Docētājs patstāvīgi plāno vērtēšanu un aktivitātes atkarībā no mērķauditorijas specifikas un augstskolas vai koledžas iekšējiem dokumentiem. Atbilstoši tam, docētājs izraugās satura atspeļošanas prioritātes, dziļumu, tajā skaitā, ja paredzētais studiju kursa ilgums pārsniedz 1 kredītpunktu, un pievieno papildu saturu tam, kas norādīts studiju materiālos.

2. Mērķu un studiju rezultātu formulēšana

Studiju kursa mērķis ir ceļvedis mācīšanās procesa veidošanai. Mērķim ir jābūt sasniedzamam, tas jāformulē skaidri un nepārprotami.

Katram mērķim formulē studiju rezultātus – izmērāmu mācību procesa rezultātu. Tie jāizsaka tādā formā, lai docētājs varētu izmērīt, t.i., pārlicināties, vai izglītojamais tos ir sasniedzis. Būtiski ir izvēlēties studiju rezultāta novērtēšanai atbilstošāko vērtēšanas metodi.

Tātad, sasniedzamajā rezultātā jāapraksta, kādas zināšanas, prasmes un kompetences izglītojamie būs apguvuši un spēs demonstrēt praksē pēc studiju kursa apguves. **Piemēram:** "Izglītojamie zinās galvenos civilās aizsardzības uzdevumus," nav labs formulējums. Labāk būtu izmantot, piemēram, šādu formulējumu: "Izglītojamie varēs nosaukt galvenos civilās aizsardzības uzdevumus".

⁵ Backward Design Frameworks, Wiggins&McTighe



Svarīgi! Studiju kursa mērķu, uzdevumu un sasniedzamo rezultātu formulēšanā var izmantot 1. nodaļā norādītos provizoriskos variantus.

3. Vērtēšanas plānošana

Vērtēšanu studiju procesā izmanto, lai izmērītu izglītojamo apgūto. Vērtēšanai rekomendējoši jāizvēlas tādas metodes un vērtēšanas kritērijus, lai novērtētu izglītojamo progresu un sasniegtos studiju rezultātus, piemēram, pārbaudes darbus, testus, bet novērtēt izglītojamo sniegumu var arī pēc prezentācijām, dalības grupu uzdevumos, projektu darbs u.c.

Vērtēšana var notikt, izmantojot dažādas formas, un tai var būt dažādi mērķi, piemēram:

- Palīdzēt docētājam plānot mācību procesu;
- Sekot, vai nepieciešams kādu tēmu apgūt atkārtoti, papildināt;
- Noskaidrot studiju kursa īstenošanas stiprās un vājās puses;
- Noskaidrot trūkumus izglītojamo zināšanās vai prasmēs;
- Pārliecināties, ka izglītojamie studiju kursa tēmas ir apguvuši;
- Iespēja izglītojamajiem pašiem sekot savai izaugsmei;
- Ievākt datus turpmākai analīzei;
- Novērtēt mācīšanās un mācīšanas kvalitāti.

Visi studiju elementi ir svarīgi, tomēr veids, kādas vērtēšanas metodes docētājs izmanto, ietekmēs, uz ko izglītojamie fokusēsies primāri.

Vērtēšanai jāskatās ar studijām noteiktajiem mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem.

Vērtēšana jāplāno ne tikai studiju kursa noslēgumā. Tā jāparedz regulāri studiju kursa īstenošanas laikā, lai sekotu izglītojamo izpratnei, progresam un attiecīgi pielāgotu studiju saturu, ja nepieciešams.

Izglītības procesa novērtēšanā bieži lietoti apzīmējumi ir formatīvā un summatīvā vērtēšana.

Tabula 3. Vērtēšanas veidi.

	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Mērķis	Pilnveidot mācīšanos	Mērīt sasniegumu
Kad	Mācīšanās laikā	Mācīšanās noslēgumā
Koncentrējas uz	Mācīšanās procesu un mācīšanās progresu	Mācīšanās galarezultātu
Izmanto, lai	Iegūtu atgriezenisko saiti un pielāgotu mācību procesu	Iegūtu noslēguma rezultātu

Vērtēšanas uzdevums vienlaicīgi var pildīt gan formatīvās, gan summatīvās vērtēšanas lomu.

Balstoties uz minētajiem formatīvās un summatīvās vērtēšanas principiem, docētājs izstrādā vērtēšanas uzdevumus.

4. Mācīšanas un mācīšanās metodes

Docētājs studiju kursa īstenošanā vadās pēc kursa aprakstā plānotā satura (tēmām), mācīšanās formām, vērtēšanas kritērijiem, uzdevumiem patstāvīgam studijām un sasniedzamajiem rezultātiem. Mācīšanas un mācīšanās process ir atkarīgs no izvēlētajām metodēm (skatīt 4. tabulā) un vērtēšanas kritērijiem.

Tabula 4. Mācīšanās formas.

Mācīšanās forma	Klātienē	Attālināti	Reālā laika
Klātienē mācīšanās	jā	nē	jā
Attālināta - sinhrona mācīšanās	nē	jā	jā
Attālināta - asinhrona mācīšanās	nē	jā	nē
Hibrīdā mācīšanās	jā - daļa laika	jā - daļa laika	jā (klātienē) nē (attālināti)

Docētājs izvēlas dažādas mācīšanas un mācīšanās metodes atbilstoši mērķauditorijai un nodarbībai izvirzītam mērķim, lai pēc iespējas sekmīgāk izglītojamie sasniegtu plānotos studiju rezultātus.

Augstākajā izglītībā, pārejot uz **kompetencēs balstītu izglītību**, būtiski mainās arī mācīšanās metodes, kam jānodrošina plānoto rezultātu sasniegšanu. Izvirzot izglītojamo centrēto mācīšanos kā pamatprincipu izglītības kvalitātes nodrošināšanai, metožu piemērošanā notiek fokusa maiņa no docētāja uz izglītojamo aktīvu iesaisti mācīšanās procesā, kā arī docētāja un izglītojamo aktīvu sadarbību.⁶ **Izglītojamo centrētas mācīšanās pieejas un mācīšanās metodes, kā arī dažādas darbības, ko iespējams ieviest studiju kursa “Civilā aizsardzība” ietvaros, skatīt 2. pielikumā.**

Studiju kursa apguves laikā var izmantot pasīvās mācīšanās metodes, kuru laikā izglītojamie ir tikai klausītāja lomā. Tomēr vēlams lielāku studiju laika daļu atvēlēt aktīvās mācīšanās metodēm, ar kuru palīdzību iesaista izglītojamos mācību procesā, liekot viņiem veikt praktiskus uzdevumus.

Ieguvumi no aktīvo mācīšanās metožu iekļaušanas:

- Sasaista iepriekšējās zināšanas un pieredzi ar jauno;
- Izglītojamie mācās cits no cita;
- Iespēja reflektēt un dalīties pieredzē palielina izglītojamo motivāciju;
- Ļauj docētājam labāk sekot izglītojamo mācīšanās procesam;
- Mudina izglītojamos ieraudzīt atšķirīgas perspektīvas un viedokļus;
- Palielina izglītojamo iesaisti mācīšanās procesā,
- Palielina apgūtā dziļumu,
- Palielina apgūtās informācijas noturību.⁷

Mācīšanas un mācīšanās metožu pilnveidi būtiski ietekmē arī **digitālo tehnoloģiju attīstība**, piemēram, kombinētā mācīšanās, kur daļa nodarbību notiek klātienē un tiek kombinētas ar sinhronām un asinhronām mācīšanās aktivitātēm e-studiju vidē vai tikai tālmācībā e-studiju vidē. Mācīšanās digitālā vidē ir pierādījušas, ka mācīšanās process ir elastīgs, efektīvs un saistošs izglītojamajiem. Latvijā augstskolās e-studiju nodrošināšanai visbiežāk izmanto platformu Moodle.

⁶ Nilson, L. B. (2016). Teaching at Its Best: A Research-Based Resource for College Instructors (Fourth). John Wiley & Sons.

⁷ Daniela L. 2020. Pedagoģiski digitālā kompetence tehnoloģiju bagātinātam studiju procesam. Pieejams: <https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/285/download>

Tomēr, lai sasniegtu plānotos rezultātus, docētājiem ir jāpilnveido pedagoģiski digitālā kompetence, kuru veido docētāja zināšanas un prasmes digitālo tehnoloģiju izmantošanā (tehniskās zināšanas), pedagoģiskās zināšanas tehnoloģiju izmantošanā, attieksme pret tehnoloģijām un digitāliem risinājumiem un izpratne par kiber-ētikas jautājumiem.⁸

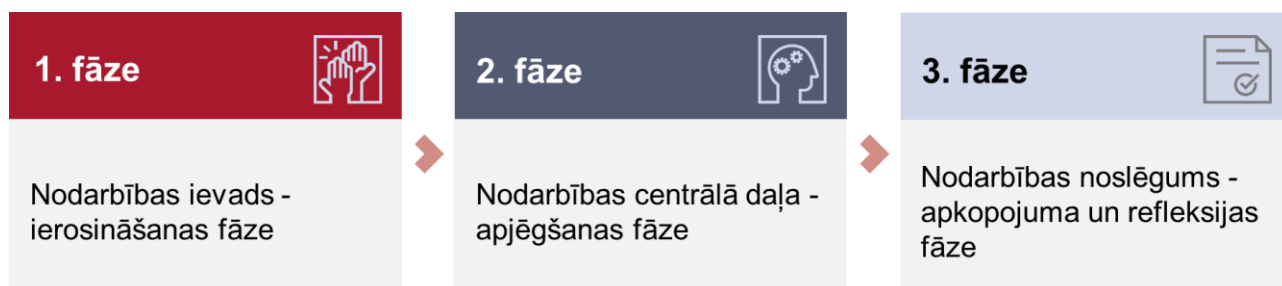
Plānojot aktivitātes, jāņem vērā arī ārējie nosacījumi, kas ir atkarīgi no studiju organizēšanas konkrētajā izglītības iestādē

Tabula 56. Faktori, kas jāņem vērā docētājam.

Faktori	Kas jāņem vērā docētājam
Liels izglītojamo skaits	Papildu uzmanība jāpievērš atgriezeniskās saites nodrošināšanai un individualizētam atbalstam nepieciešamības gadījumā. Lielās grupās to nodrošināt ir sarežģītāk.
Atšķirīga izglītojamo iepriekšējā pieredze	Papildu uzmanība jāpievērš, lai visi izglītojamie apgūtu nepieciešamās zināšanas un prasmes, tai pašā laikā raugoties, lai daļa grupas negarlaikotos.

Katrai studiju kursa nodarbībai docētājs paredz trīs fāzes – ierosināšanas, apjēgšanas un apkopojuma un refleksijas fāzi (5. attēls).

Attēls 4. Mācību procesa fāzes.



Atbilstoši katrai nodarbības fāzei paredzētajam laikam, docētājs plāno darbības, kas nepieciešamas nodarbības mērķa sasniegšanai, skaidri nosakot, ko dara docētājs un ko – izglītojamie, respektīvi, kāda rīcība tiek sagaidīta no viņiem. Detalizētāki ieteikumi, kā strukturēt nodarbību un ko docētājam ieteicams ņemt vērā katrā studiju kursa nodarbības procesa fāzē, ietverti metodikas 3. pielikumā un studiju kursa aprakstā izglītības iestādē.

Docētājs izvēlas atbilstošākās metodes, kas visefektīvāk nodrošina mācīšanos attiecīgajā posmā.

Svarīgi!

- Metodikas 2. pielikumā ir ietverts pārskats par dažādām mācīšanas un mācīšanās potenciāli izmantojamām metodēm.
- Metodikas 3. pielikumā ir ietverti detalizētāki ieteikumi nodarbību strukturēšanai.

Svarīgākie jautājumi, uz kuriem docētājam jāatbild pirms nodarbības:

- Kādi ir nodarbības mācīšanās mērķi? Kā es tos vislabāk varu izglītojamajiem paskaidrot? Kādus reālas dzīves piemērus varu izmantot, ne tikai teorētiskus izklāstus?
- Kādas iepriekšējās zināšanas es sagaidu no izglītojamajiem? Kā es par tām varu pārliecināties un izmantot mācību gaitā (īss tests, saruna)?

⁸ Daniela L. 2020. Pedagoģiski digitālā kompetence tehnoloģiju bagātinātam studiju procesam.

<input type="checkbox"/>	Kā es panāksšu, ka izglītojamie iesaistās un sasaista studiju kursa ietvaros apgūto ar savu pieredzi? Vai varu izmantot kādu rosinošu video, fotogrāfiju, ziņu rakstu?
<input type="checkbox"/>	Kā es izglītojamajiem pastāstīšu par kursa struktūru, norises gaitu un uzklaušīšu ierosinājumus izmaiņām?
<input type="checkbox"/>	Vai manas iecerētās aktivitātes virzīs uz noteikto mērķu sasniegšanu?
<input type="checkbox"/>	Kā es varu panākt izglītojamo aktīvu iesaistīšanos mācību gaitā (diskusijas, darbs grupās, prezentācijas, situāciju analīze u.c.)?
<input type="checkbox"/>	Kā es panāksšu katra izglītojamā ieguldījumu mācību procesā?
<input type="checkbox"/>	Vai manas mācīšanas metodes ir pietiekami daudzveidīgas?
<input type="checkbox"/>	Kā es nodarbību laikā pārliecināšos, ka izglītojamie ir sapratuši plānoto (ātri, īsi testi; 1-minūtes darbs, piemēram, "Lūdzu aprakstiet īsi šo principu..?"; kā šo principu var pielietot situācijā...)?
<input type="checkbox"/>	Kā es panāksšu, ka izglītojamie skaidri apzinās, ko ir apguvuši nodarbības laikā (piemēram, "Ko jūs šodien esat iemācījušies" - darbs pāros)?
<input type="checkbox"/>	Kā es iegūšu atgriezenisko saiti no izglītojamajiem? Vai izmantošu kādu interaktīvo rīku anonīmo aptauju veikšanai, piemēram, <i>SurveyMonkey</i> , <i>Qualaroo</i> , <i>GoogleForms</i> u.c.?

5. Studiju kursa īstenošana

Balstoties uz iepriekšējo soļu ietvaros veikto darbību rezultātiem, docētājs veic nepieciešamo studiju materiālu pielāgošanu un īsteno studiju kursu.

Pielāgojot studiju materiālus, docētājs var izmantot šādu pieeju, kas balstīta mācīšanas un mācīšanās procesa soļos:

1. Studiju kursa vīzija
 - Izvērtē, kādu valodu un sarežģītības līmeni izmantot studiju materiālos, balstoties uz mērķgrupas zināšanu līmeni.
2. Mērķu un sasniedzamo rezultātu formulēšana
 - Balstoties uz studiju kursa aprakstu, izvēlas tēmas un slaidus, kas atbilst noteiktajiem mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem.
 - Nepieciešamības gadījumā papildina slaidus ar jaunu informāciju un aktuālajiem piemēriem.
3. Vērtēšanas plānošana
 - Pēc vērtēšanas metodes izvēles pārdomā, vai tam ir nepieciešams sagatavot slaidus vai kādus citus materiālus. Piemēram, vai ir nepieciešams sagatavot slaidus ar diskusijas jautājumiem vai uzdevumu darbam grupā.
4. Studiju kursa programmas īstenošana
 - Izmanto zemāk apkopotos ieteikumus prezentācijas kvalitātes nodrošināšanai.
5. Studiju kursa aktivitāšu izstrāde
 - Izvērtē, kā studiju materiāli atbilst piemērotajai metodei. Piemēram, lekcijai izvēlas, kādu informācijas apjomu paturēt slaidos.
6. Studiju kursa programmas izvērtēšana un secinājumu integrēšana
 - Pārdomā, vai nepieciešams mainīt studiju materiālu saturu vai formātu, balstoties uz izglītojamo sniegto atgriezenisko saiti un citiem secinājumiem.



Svarīgi! Studiju palīgmateriāli, kas ir rūpīgi pārdomāti, labi organizēti, vizuāli atbilstoši, bez pareizrakstības kļūdām, palīdz dalībniekiem labāk uztvert informāciju

Veicot gala prezentācijas pielāgošanu, ieteicams ievērot šādus ieteikumus prezentāciju veidošanā:

<input type="checkbox"/>	Slaidā attēlot vienu tēmu
<input type="checkbox"/>	Nelietot apzīmējumus, kas dalībniekiem var būt nezināmi
<input type="checkbox"/>	Izmantot paskaidrojošas shēmas, kur tas ir iespējams
<input type="checkbox"/>	Izmantot vienota stila burtveidolus un nodrošināt konsekventu formatējumu
<input type="checkbox"/>	Lietot vienotu krāsu paleti visā prezentācijā
<input type="checkbox"/>	Izvēlēties auditorijai atbilstošu burtu lielumu
<input type="checkbox"/>	Izvairīties no uzmanību novērsošiem foniem, kustīgiem attēliem, dekorācijām vai citiem papildu elementiem prezentācijā
<input type="checkbox"/>	Censties nepārslogot slaidu ar pārāk daudz teksta
<input type="checkbox"/>	Raudzīties, lai attēli nav pretrunā ar tekstu
<input type="checkbox"/>	Pirms katras uzstāšanās atjaunot informāciju, lai prezentācijā tā nebūtu novecojusi vai neatbilstoša kontekstam

6. Studiju kursa izvērtēšana un secinājumu integrēšana

Studiju kursa noslēgumā docētājs izvērtē gan studiju materiālu satura atbilstību izvirzītajiem mērķiem, gan mācīšanas un mācīšanās procesu: kas jā saglabā, kas jāpilnveido vai jāmaina. Šos secinājumus docētājs apkopo un integrē studiju kursa aprakstā vai studiju materiālos, kā arī nepieciešamības gadījumā dalās ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (turpmāk – VUGD) pārstāvjiem, kas atbildīgi par vispārīgā studiju materiāla uzturēšanu.

Veicot izvērtēšanu, docētājs ņem vērā:

- Izglītojamo atgriezenisko saiti;
- Savus novērojumus;
- Atgriezenisko saiti par izglītojamo apmierinātību ar studiju kursa norisi pēc kāda laika perioda (ja iespējams).

Kā vēl viena iespēja, ko docētājs var izmantot, ir uzaicināt novērotāju, kurš strukturēti vēro nodarbības un sniedz docētājam atgriezenisko saiti. Tas var būt kolēģis, cits jomas vai izglītības metodikas profesionālis, kas pēc nodarbības pārrunā ar docētāju savus vērojumus par to, kas nodarbības laikā strādāja labi un kur nepieciešami uzlabojumi. Piemēram, paredzēt vairāk/mazāk laika kādai tēmai, uzlabot kāda slaida saturu, pamainīt uzdevuma formulējumu, pievērst uzmanību visiem izglītojamajiem u.tml.



Svarīgi! Docētājam jau mācību procesa sākumā ir jābūt skaidram plānam, kādā veidā tiks veikta analīze par studiju kursu tā noslēgumā.

Docētājam vēlams sagatavot savu atgādni nodarbību vadīšanai, kas palīdz labāk sagatavoties nākamajām nodarbībām un pilnvērtīgi integrēt secinājumus.

3. Studiju kursa organizatoriskie un vadības aspekti

3.1. Nodarbību sagatavošanas posms

Mācību process sākas jau pirms nodarbību formālā sākuma. Cieņpilna un savlaicīga informācija par studiju kursu ir pirmais solis, kas var palīdzēt sasniegt plānotos mērķus.

Izglītojamie ir **savlaicīgi jāinformē** par studiju kursa mērķiem, docētājiem, plānotajiem norises laikiem, vietu un formu.

Mācību efektivitāte ir augstāka, ja izglītojamais saprot, **kāpēc viņam studiju kurss ir nepieciešams**, kā tās viņam noderēs jau tagad vai kurās situācijās var noderēt nākotnē.

3.2. Loģistika

Loģistika klātienēs nodarbībām

Ir jāpalīdz izglītojamajiem fokusēties nodarbībai, novēršot ārējus traucējumus, kas varētu radīt papildu slodzi kognitīvajiem procesiem. Tāpēc pirms nodarbības sākuma, ja tā notiek klātienē, jāpārlicinās:

- Vai telpā ir nepieciešamais skaits krēslu, galdu?
- Vai ir sagatavotas nepieciešamās kancelejas preces?
- Vai ir sagatavota prezentācijas tehnika, atbilstošas kvalitātes interneta pieslēgums, ja nepieciešams?
- Vai visi izglītojamie varēs saskatīt docētāju, prezentāciju?
- Vai telpā ir piemērota temperatūra un vēdināšana?
- Vai telpā nav traucējošu papildu trokšņu, kas novērš uzmanību un apgrūtina koncentrēšanos?
- Vai ir atbilstošs apgaismojums?
- Vai telpā nav smaržas, smakas, kas ir traucējošas un novērš uzmanību?
- Vai ir sagatavotas dalībnieku vārda zīmītes, ja tādas plānotas?

Loģistika neklātienēs nodarbībām

Ja nodarbības notiek attālināti, pirms nodarbības docētājam ir jāpārlicinās:

- Vai ir sagatavota datortehnika?
- Vai ir pieejams stabils un ātrdarbīgs interneta pieslēgums?
- Vai ir nodrošināts pietiekams apgaismojums?
- Vai lietotā saziņas programmatūra ir pietiekami labi zināma?

3.3. Nodarbību vadīšana

Jaunu zināšanu un prasmju apguve ir mācību procesa visstrukturētākā daļa. Tā ietver apzinātu fokusēšanos un uzmanību uz apgūstamajām zināšanām vai prasmēm. Izglītojamie iedziļinās saturā, iesaistoties aktivitātēs un iepazīstoties ar studiju materiāliem.



Svarīgi! Šajā posmā ļoti svarīgi nodrošināt sasaisti ar to, ko izglītojamie jau zina un prot.

Docētājam jāpievērš uzmanība izglītojamo reakcijai nodarbības laikā, piemēram:

- Ja nav jautājumu, komentāru, tā nav laba zīme un neliecina par izglītojamo iesaisti;
- Ja jautājumu ir ļoti daudz, tas var liecināt gan par to, ka docētājs skaidro tēmu nepietiekami saprotami, gan arī par to, ka tēma izglītojamajiem ir ļoti interesanta. Otrajā gadījumā docētājam jāņem vērā studiju kursam izvirzīto sasniedzamos rezultātus, un tēmām, kas nav konkrētajā laikā padziļināti apgūstamas, var ieteikt papildu avotus patstāvīgai apguvei.

Docētājam jāraugās, lai kāds izglītojams ar neatbilstošiem komentāriem, sarunāšanos, nenovērš citu izglītojamo uzmanību – starpbrīdī ar šo izglītojamo docētājam jāpārrunā iemesli viņa rīcībai un vēlams vienoties par konstruktīvu tālāku sadarbību mācību procesā.

Docētājam ir jābūt **elastīgam**, tas nozīmē, viņam ir jābūt gatavam procesa gaitā, atkarībā no grupas dinamikas, savu plānu mainīt un pielāgot, tai pašā laikā nenovirzoties no plānotajiem mērķiem.

3.4. Refleksija`

Pēc studiju kursa beigām (vai pēc noteikta perioda, piemēram, ceturkšņa, semestra) docētājs atvēl laiku refleksijai, lai pārdomātu, kas izdevās un kas – nē, un veiktu nepieciešamās izmaiņas.

Galvenie jautājumi, uz kuriem docētājam jāatbild šajā fāzē:

<input type="checkbox"/>	Vai izdevās sasniegt izvirzītos mērķus?
<input type="checkbox"/>	Vai studiju materiāli bija atbilstoši?
<input type="checkbox"/>	Vai nodarbības struktūra bija atbilstoša?
<input type="checkbox"/>	Vai izraudzītās metodes bija piemērotas?
<input type="checkbox"/>	Vai izglītojamie mācību procesā iesaistījās pietiekami?
<input type="checkbox"/>	Vai praktiskie uzdevumi bija atbilstoši un sasniedza mērķi?
<input type="checkbox"/>	Vai vērtēšanas metodes bija atbilstošas un sasniedza savu mērķi?
<input type="checkbox"/>	Vai izdevās panākt efektīvu sadarbību ar izglītojamajiem?
<input type="checkbox"/>	Vai izdevās izveidot ieinteresētu un uz mācīšanos vērstu vidi?
<input type="checkbox"/>	Vai saņēmu atgriezenisko saiti?
<input type="checkbox"/>	Kas man šajā studiju kursā neizdevās un ir jāpilnveido?



Kas man šajā studiju kursā izdevās un ir jā saglabā?



Kā es komunicēšu ar izglītojamajiem, ka viņu atgriezeniskā saite bija noderīga un kas no tās noderēja turpmākiem uzlabojumiem?

PIELIKUMI

1. pielikums. Mācīšanas pieejas un mācīšanās metodes.

Docētājam ieteicams izmantot dažādas mācību metodes, lai izglītojamie pēc iespējas efektīvāk nonāktu līdz sasniedzamajiem rezultātiem. Docētājs izvēlas mērķauditorijai un nodarbības mērķiem visatbilstošākās metodes. Izmantojot pasīvās metodes, kurās docētājs stāsta un izglītojamie klausās, docētājs var nodot lielāku informācijas daudzumu, bet tās nav pietiekamas, lai nodrošinātu pilnvērtīgu tēmas izpratni.

Tabula 7. Mācīšanas pieejas un mācīšanās metodes.

Mācīšanas pieeja	Mācīšanās metode	Definīcija/kāda ir izglītojamo iesaiste	Darbības
Docētāja centrēts process	Lekcija	Docētājs, kurš iepazīstina ar materiāliem un atbild uz izglītojamo jautājumiem, kas rodas. Izglītojamie saņem, iesaistās un reaģē.	Demonstrēšana, modelēšana, jautājumi (konverģents), prezentācija, slaidrāde, piezīmju veikšana.
	Virzīta diskusija	Grupas diskusija, kas seko iepriekš noteiktam jautājumu kopumam, lai novestu izglītojamos pie noteiktām atklāsmēm vai secinājumiem, vai palīdzētu viņiem sasniegt konkrētu mācību rezultātu.	Tieši, specifiski vai atklāti jautājumi, kas saistīti ar mācību rezultātiem un ietver dažādus kognitīvos procesus.
	Tieša instruktāža	Lekcijas, bet ietver laiku vadītai un neatkarīgai izglītojamo iesaistei procesā.	Izveidot prāta/koncepcijas kartes, prāta vētru (<i>free writes</i>), viena teikuma kopsavilkumu, vienas minūtes referātus.
	Vadīta mācīšanās	Tiešā un struktūras mācīšanās, kas ietver plašu docētāja modelēšanu un izglītojamo prakses laiku.	Piemēru parādīšana un izskaidrošana, stratēģiju modeļi, uzdevumu demonstrēšana, jēdzienu klasificēšana.
	Mācīšana tieši laikā	Docētājs pielāgo nodarbību aktivitātes un lekcijas, lai reaģētu uz tēmām, izvērtējot izglītojamo iepriekšējās zināšanas.	Iesildīšanās, konceptuāli jautājumi (parasti viktorīna), lai motivētu izglītojamos patstāvīgām studijām.
Izglītojamo centrēts process	Interaktīva lekcija	Lekcija, kurā iekļauti 2-15 minūšu pārtraukumi izglītojamo aktivitātēm ik pēc 12-20 minūtēm.	Daudzizvēļu priekšmeti, problēmas risināšana, lekciju piezīmju salīdzināšana un aizpildīšana, mini gadījuma pētījuma izzināšana, pāra salīdzināšana, pārdomu/reakcijas rindkopa, problēmas risināšana, koncepcijas kartēšanas aktivitātes, kļūdas labošana, salīdzināšana un kontrasts, idejas pārfrāzēšana, atbilžu uz zināšanu un izpratnes jautājumiem.
	Pieredzes mācīšanās	Izglītojamie pievēršas savam mācību procesam,	Debates, paneldiskusijas, preses konference, simpoziji, pārdomu žurnāli, laboratorijas eksperimenti.

Mācīšanas pieeja	Mācīšanās metode	Definīcija/kāda ir izglītojamo iesaiste	Darbības
	<p>Piemēros balstīta mācīšanās (situāciju analīze)</p> <p>Uz izpēti balstīta un aptaujām vadītā mācīšanās</p>	<p>pielietojot, novērojot un pārdomājot.</p> <p>Izglītojamie izmanto kursa zināšanas, lai izstrādātu vienu vai vairākus risinājumus vai atrisinājumus problēmām vai dilemmām, kas attēlotas reālistiskā stāstā vai situācijā.</p> <p>Izglītojamie, kas apgūst vai izmanto materiālus, lai atbildētu uz jautājumiem, veiktu eksperimentu vai interpretētu datus.</p>	<p>Gadījumu izpētes analīze, uz sadarbības scenārijiem balstītas diskusijas.</p> <p>Apstrādāti piemēri, apstrādātas darblapas, analizētas datu kopas, novērtēti pierādījumi, piemēroti konstatējumi situācijai vai problēmai un sintezētas izšķirtspējas (s), sniegtas atbildes uz izpētes jautājumiem par konkrētu izpētes pētījumu, uzdoti un atbildēti jautājumi "kas notiks, ja ...?"</p>
	<p>Uz problēmām balstīta mācīšanās</p>	<p>Izglītojamo grupas, kas veic ārējus pētījumus par izglītojamo identificētiem mācību jautājumiem (nezināmiem), lai izstrādātu vienu vai vairākus risinājumus vai atrisinājumus problēmām vai dilemmām, kas attēlotas reālistiskā stāstā vai situācijā.</p>	<p>Pētījumu izvērtēšana un kritiska analīze, darbs grupās/komandās konkrētu beztermiņa problēmu risināšanai, laboratorijas darbi.</p>
	<p>Uz projektiem balstīta mācīšanās</p>	<p>Izglītojamie, kas izmanto kursa zināšanas, lai radītu ko jaunu; bieži vien tie ir saistīti ar izglītojamo sadarbību.</p>	<p>Grupas darbs/grupas projekts – projektēšana vai kaut kā radīšana – piemēram, produkts vai arhitektūras dizains, datora kods, multimediju prezentācija, mākslas vai literārs darbs, tīmekļa vietne, pētījums, pakalpojumu apguve.</p>
	<p>Lomu spēles un simulācijas</p>	<p>Izglītojamie, kas īsteno lomas vai improvizē scenārijus reālā un problemātiskā sociālā vai starppersonu situācijā. Izglītojamie vai nu klātienē, vai virtuāli izspēlē hipotētisku sociālo situāciju, kas abstrahē būtiskākos elementus no realitātes.</p>	<p>Reālās dzīves situācijas un scenāriji, debates, intervijas, simulācija.</p>

2. pielikums. Nodarbību strukturēšanas pieeja

Nodarbības ievads – ierosināšanas fāze



Tonis, kādu docētājs lieto nodarbības sākumā, lielā mērā ietekmēs izglītojamo gatavību un atvērtību tālākam mācību procesam.

Docētājs sākumā iepazīstina ar sevi, īsi pastāsta par savu pieredzi, kas attiecas uz civilās aizsardzības jomu. Ja grupa nav liela, var lūgt arī izglītojamos īsi iepazīstināt ar sevi un nosaukt savas gaidas.

Lai izglītojamos sagatavotu un noskaņotu mācību procesam, docētājs:

- Iezīmē izglītojamajiem studiju kursa "lielo bildi", paskaidrojot, kādi ir tā mērķi un plānotie sasniežamie rezultāti;
- Pārrunā ar izglītojamajiem, kāpēc studiju kurss būs noderīgs, tādā veidā palielinot motivāciju mācību procesam;
- Paskaidro, kādi ir nodarbības mērķi (to skaits nedrīkst būt liels) un plānotie sasniežamie rezultāti, kā tie ietilpst studiju kursa "lielajā bildē";
- Iepazīstina ar darba kārtību;
- Dod iespēju izglītojamajiem uzdot precizējošus jautājumus vai sniegt komentārus,
- Sāk iesaistīt izglītojamos, piemēram, aicinot atbildēt uz kādu ievadjautājumu, īsi dalīties savā pieredzē;
- Veido atvērtu, uzmundrinošu gaisotni.

Šis process vienlaicīgi ietver gan emocionālus, gan kognitīvus elementus. Līdz ar to docētājs gan emocionāli noskaņo izglītojamos nodarbībai, gan sāk iezīmēt nodarbības sasaisti ar izglītojamo mērķiem un iepriekšējo pieredzi.

Nodarbības centrālā daļa – apjēgšanas fāze



Docētājs plāno darbības secīgi, rūpīgi pārdomājot pārejas starp tām. Docētājam jānodrošina saprotama un skaidri pamatojama pāreja starp darbībām. Docētājs:

- Izmanto piemērus, kas papildus ilustrē apgūstamo tēmu;
- Izmanto video vai audio ilustrācijas, kur nepieciešams;
- Sakarību atainošanai izmanto diagrammas, grafikus;
- Veido izglītojamajiem emocionāli drošu vidi;
- Izmanto piemērus un veido stāstījumu atbilstoši kontekstam. Šāda pieeja palīdz labāk uztvert un atcerēties nodarbībā apgūto;
- Neizmanto "izolētus faktus" – informāciju, kas neiederas kopējā kontekstā;
- Sasaista apgūstamo ar izglītojamo pieredzi. (Jāņem vērā, ka grupā var būt izglītojamie ar ļoti atšķirīgu iepriekšējo pieredzi.)

Docētājs plāno regulārus vērtēšanas uzdevumus, lai gan viņš, gan izglītojamie varētu pārliecināties par virzību un nepieciešamības gadījumā sniegt papildu informāciju vai atbalstu. Tie var būt pavisam īsi jautājumi, uz kuriem izglītojamie nekavējoties atbild, ātri zināšanu un izpratnes pārbaudes testi, tai skaitā izmantojot tiešsaistes interaktīvus tehnoloģiskus risinājumus.

Praktizēšanās ir ļoti svarīga mācību procesa daļa. Nebūtu jāplāno garas lekcijas, bez iespējas izglītojamajiem iesaistīties, uzdodot jautājumus, komentējot, daloties pieredzē, diskutējot vai pildot praktiskus uzdevumus individuāli vai grupās.

Atkārtošana palīdz nostiprināt zināšanas un prasmes. Tāpēc docētājam jāiestrādā iespēja atgriezties atkārtoti pie svarīgākajām tēmām, kas jau apgūtas iepriekšējās nodarbībās uzdodot jautājumus vai uzdevumus par tām, papildinot un padziļinot apgūto.

Refleksija un tālāka izpēte palīdz padziļināt un paplašināt izpratni, kā arī savienot jaunapgūto ar iepriekšējo pieredzi. Nepietiek tikai atcerēties lietas, lai tās saglabātos ilgtermiņa atmiņā. Ir nepieciešams tās "piesaistīt" jau esošajām zināšanām vai prasmēm.

Refleksija un uzlabojumi

Vēlams izglītojamos rosināt reflektēt par apgūto, lai pārliecinātos par iegūto zināšanu un prasmju apguves līmeni.

Atgriezeniskā saite ir kritiski svarīga efektīvai praksei. Tai jābūt savlaicīgai un specifiskai, lai dalībniekam būtu skaidrs, kas viņa sniegunā ir labi un, kur nepieciešami uzlabojumi un kādi.

Ja nodarbības laikā izglītojamie neuzdod jautājumus, tad tā nav laba zīme un var liecināt arī par kādu no situācijām:

- Nodarbībā apgūstamais ir pārāk viegls vai pārāk sarežģīts;
- Nodarbība ir neiesaistoša;
- Izglītojamie baidās uzdot jautājumus, lai viņus neuzskatītu par nekompetentiem.

Nodarbības noslēgums – apkopojums un refleksija



Nodarbības noslēgumā docētājs:

- Koncentrēti apkopo apgūto, uzsver būtiskāko;
- Sasaista nodarbības gaitā apgūto ar plašāku kontekstu;
- Saņem atgriezenisko saiti no izglītojamajiem;
- Piedāvā izglītojamajiem materiālus/ avotus padziļinātai tēmas apguvei;
- Ja paredzēts - uzdod mājas darbu;
- Iezīmē nākamās soļus mācību procesā.

3. pielikums. Studiju materiāls: 7 tēmas un praktiski ieteikumi materiāla pielāgošanai un papildināšanai

Skatīt prezentācijas materiālu (latviski un angļiski).

Izmantotie avoti

Nr.	Dokumenta nosaukums
Likumi un tiesību akti	
1.	Aizsargjoslu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/42348
2.	Atkritumu apsaimniekošanas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/221378
3.	Autopārvadājumu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/36720
4.	Ārstniecības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/44108
5.	Bīstamo kravu aprites likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/220516
6.	Ceļu satiksmes likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/45467
7.	Civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/221395
8.	Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/282333
9.	Dzelzceļa likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/47774
10.	Dzelzceļa pārvadājumu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/1192
11.	Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/214039
12.	Enerģētikas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/49833
13.	Epidemioloģiskās drošības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/52951
14.	Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/68491
15.	Ķīmisko vielu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/47839
16.	Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/57980
17.	Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/57980
18.	Likums "bošību un kodoldrošību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/12484
19.	Likums "Par aviāciju". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/57659
20.	Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/255713
21.	Likums "Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/50117
22.	Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/51522
23.	Likums "par jumu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/6075
24.	Likums "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/56812
25.	Likums "Par Papildu protokolu Eiropas Padomes Konvencijai par terorisma novēršanu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/291079

Nr.	Dokumenta nosaukums
26.	Likums "Par piesārņojumu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/6075
27.	Likums "Par policiju". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/67957
28.	Likums "Par radiācijas drošību un kodoldrošību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/12484
29.	Ministru kabineta iekārtas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/175919
30.	Mobilizācijas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/63407
31.	Nacionālās drošības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/14011
32.	Nacionālo bruņoto spēku likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/15836
33.	Ostu likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/57435
34.	Pašvaldību likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/336956
35.	Pašvaldību likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/336956
36.	Patvēruma likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/278986
37.	Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/111963
38.	Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/68488
39.	Starptautiskās palīdzības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/175254
40.	Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums. Pieejam: https://likumi.lv/ta/id/68293
41.	Valsts materiālo rezervju likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/302995
42.	Veterinārmedicīnas likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/20436
43.	Vides aizsardzības likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/147917
Normatīvie un politikas plānošanas dokumenti	
44.	Akciju sabiedrība "Latvenergo". 2019. Rīgas TEC-1 saīsinātais civilās aizsardzības plans. Pieejams: https://latvenergo.lv/storage/app/uploads/public/612/cba/fd9/612cbafd9b9d0853581739.pdf
45.	Akciju sabiedrības "Latvijas finieris" rūpnīca "LIGNUMS". 2019. Ārpusobjekta civilās aizsardzības plāns. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/media/691/download?attachment
46.	Ceļā uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52021DC0082
47.	Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 1313/2013/ES (2013. gada 17. decembris) par Savienības civilās aizsardzības mehānismu (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieejams: http://data.europa.eu/eli/dec/2013/1313/2023-12-18
48.	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/425 (2016. gada 9. marts) par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 89/686/EEK. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0425
49.	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/836 (2021. gada 20. maijs), ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu (Dokuments attiecas uz EEZ).Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/836/oj

Nr.	Dokumenta nosaukums
50.	Eiropas Reģionu komitejas atzinums "Rīcības plāns par Sendai ietvarprogrammu katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030. gadam. Uz katastrofu riska novērtēšanu balstīta pieeja visās ES politikas jomās". Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52016AR5035
51.	Eiropas Savienības Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija par regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā: Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A42018Y1218%2801%29
52.	EU Strategy for the Baltic Sea Region. Pieejams: https://www.eusbsr.eu/attachments/article/590824/Action%20Plan%202021.PDF
53.	European Chemicals Agency. Vadlīnijas par drošības datu lapu sagatavošanu. Pieejams: https://echa.europa.eu/documents/10162/23036412/sds_lv.pdf/0e0c8ba2-63d9-4c95-9187-9de6a50fcac6
54.	European Commission. 2019. Recommendations for National Risk Assessment for Disaster Risk Management in EU. Pieejams: https://www.preventionweb.net/files/65439_nrarecommendationsonline.pdf
55.	European Commission. Plant health rules. Pieejams: https://food.ec.europa.eu/plants/plant-health-and-biosecurity/legislation/plant-health-rules_en
56.	International Committee of the Red Cross. The Geneva Conventions of 1949, Additional Protocols and their Commentaries. Pieejams: https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/geneva-conventions-1949additional-protocols-and-their-commentaries
57.	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI Pielāgošanās klimata pārmaiņām: ES stratēģija. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52013DC0216
58.	Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Pieejams: https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630
59.	Latvijas Republikas Veselības ministrija. Valsts katastrofu medicīnas plāns. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/media/769/download
60.	Ministru kabineta 2000. gada 7. novembra noteikumi Nr. 384 "Noteikumi par bīstamajām iekārtām". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/12607
61.	Ministru kabineta 2002. gada 19. marta noteikumi Nr. 127 "Epizootiju uzliesmojuma likvidēšanas un draudu novēršanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/60594
62.	Ministru kabineta 2002. gada 20. augusta noteikumi Nr. 372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/65619
63.	Ministru kabineta 2002. gada 21. maija noteikumi Nr. 189 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/62417
64.	Ministru kabineta 2002. gada 29. janvāra noteikumi Nr. 40 "Valsts enerģētiskās krīzes centra nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/58439
65.	Ministru kabineta 2002. gada 9. aprīļa noteikumi Nr. 149 "Noteikumi par aizsardzību pret jonizējošo starojumu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/61173
66.	Ministru kabineta 2003. gada 16. septembra noteikumi Nr. 518 "Spiedieniekārtu kompleksu tehniskās uzraudzības kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/79110
67.	Ministru kabineta 2003. gada 26. jūnija rīkojums Nr. 414 "Par Radioaktīvo atkritumu glabāšanas koncepciju". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/76761
68.	Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi Nr. 236 "Aizsardzības ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/74716
69.	Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi Nr. 237 "Ārlietu ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/74754
70.	Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi Nr. 242 "Satiksmes ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/74749
71.	Ministru kabineta 2003. gada 4. februāra noteikumi Nr. 70 "Dzelzceļa kravas pārvadājumu noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/71052
72.	Ministru kabineta 2003. gada 8. aprīļa noteikumi Nr. 152 "Prasības attiecībā uz sagatavotību radiācijas avārijai un rīcību šādas avārijas gadījumā". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/73845
73.	Ministru kabineta 2004. gada 13. aprīļa noteikumi Nr. 286 "Veselības ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/87141

Nr.	Dokumenta nosaukums
74.	Ministru kabineta 2004. gada 26. oktobra noteikumi Nr. 887 "Valsts noslēpuma objektu saraksts". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/95649
75.	Ministru kabineta 2004. gada 3. augusta noteikumi Nr. 674 "Noteikumi par sprādzienbīstamiem, ugunsbīstamiem un īpaši svarīgiem objektiem, kuros izveidojami ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienesti". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/92026
76.	Ministru kabineta 2004. gada 30. novembra rīkojums Nr. 958 "Par Salaspils kodolreaktora likvidēšanas un demontāžas koncepciju". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/97446
77.	Ministru kabineta 2005. gada 20. decembra noteikumi Nr. 966 "Noteikumi par mobilizējamo civilās aizsardzības formējumu veidošanas kārtību un finansējumu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/124374
78.	Ministru kabineta 2005. gada 6. septembra noteikumi Nr. 674 "Bīstamo kravu pārvadājumu noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/116190
79.	Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 948 "Noteikumi par gripas pretepidēmijas pasākumiem". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/148626
80.	Ministru kabineta 2006. gada 25. aprīļa noteikumi Nr. 339 "Noteikumi par prasībām bīstamo ķīmisko vielu un ķīmisko preparātu (produktu) uzglabāšanas rezervuāru projektēšanai, uzstādīšanai, par to atbilstības novērtēšanas kārtību un tirgus uzraudzību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/134571
81.	Ministru kabineta 2007. gada 10. jūlija noteikumi Nr. 485 "Terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/160662
82.	Ministru kabineta 2007. gada 15. maija noteikumi Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/157382
83.	Ministru kabineta 2009. gada 24. novembra noteikumi Nr. 1354 "Noteikumi par sākotnējo plūdu riska novērtējumu, plūdu kartēm un plūdu riska pārvaldības plānu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/201369
84.	Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumi Nr. 398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/209089
85.	Ministru kabineta 2010. gada 28. septembra instrukcija Nr. 16 "Kārtība, kādā valsts augstākās amatpersonas apziņojamas valsts apdraudējuma gadījumā un par ārkārtas notikumiem valstī". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/218821
86.	Ministru kabineta 2010. gada 5. oktobra noteikumi Nr. 946 "Kārtība, kādā Nacionālie bruņotie spēki piedalās avārijas, ugunsdzēsības un glābšanas darbos, kā arī neatliekamās ārkārtējo situāciju izraisījušo notikumu seku likvidēšanas pasākumos". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/219492
87.	Ministru kabineta 2011. gada 13. decembra noteikumi Nr. 948 "Katastrofu medicīnas sistēmas organizēšanas noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/241413
88.	Ministru kabineta 2011. gada 18. janvāra noteikumi Nr. 42 "Krīzes vadības padomes nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/224553
89.	Ministru kabineta 2013. gada 8. oktobra noteikumi Nr. 1041 "Noteikumi par obligāti piemērojamo energostandartu, kas nosaka elektroapgādes objektu ekspluatācijas organizatoriskās un tehniskās drošības prasības". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/260769
90.	Ministru kabineta 2014. gada 18. marta noteikumi Nr. 143 "Darba aizsardzības prasības, strādājot augstumā". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/265121
91.	Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 746 "Noteikumi par kuģu, kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu, izpildi un uzraudzību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/278913
92.	Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumi Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/280652
93.	Ministru kabineta 2016. gada 12. aprīļa noteikumi Nr. 207 "Vienkāršu spiedvertņu noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/281510
94.	Ministru kabineta 2016. gada 19. aprīļa noteikumi Nr. 238 "Ugunsdrošības noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/281646
95.	Ministru kabineta 2016. gada 19. janvāra noteikumi Nr. 42 "Kārtība, kādā aizliedzama vai ierobežojama satiksme". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/279488
96.	Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumi Nr. 92 "Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/280190
97.	Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 721 "Humānās palīdzības saņemšanas un sniegšanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/295778

Nr.	Dokumenta nosaukums
98.	Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 722 "Starptautiskās palīdzības pieprasīšanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/295779
99.	Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 723 "Valsts civilās aizsardzības kontaktpunkta noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/295780
100.	Ministru kabineta 2017. gada 19. septembra noteikumi Nr. 563 "Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/293660
101.	Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 341 "Noteikumi par civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/291706
102.	Ministru kabineta 2017. gada 26. septembra noteikumi Nr. 582 "Noteikumi par pašvaldību sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijām". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/293820
103.	Ministru kabineta 2017. gada 5. decembra noteikumi Nr. 716 "Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/295896
104.	Ministru kabineta 2017. gada 7. novembra noteikumi Nr. 658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/294938
105.	Ministru kabineta 2017. gada 8. augusta noteikumi Nr. 440 "Valsts agrīnās brīdināšanas sistēmas izveidošanas, darbības un finansēšanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/292740
106.	Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumi Nr. 581 "Noteikumi par prasībām komersantiem, izglītības iestādēm un speciālistiem, kuri nodrošina traktortehnikas vadītāju apmācību, traktortehnikas vadītāju apmācības programmām, kā arī apmācības procesa kontroles kārtību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/301849
107.	Ministru kabineta 2018. gada 16. oktobra noteikumi Nr. 640 "Fitosanitārie pasākumi un to piemērošanas kārtība augu un augu produktu aizsardzībai pret Xylella fastidiosa (Wells et al.)". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/302358
108.	Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr. 299 "Noteikumi par meklēšanu un glābšanu jūrā Jūras meklēšanas un glābšanas koordinācijas centra (MRCC) atbildības rajonā jūras un aviācijas nelaiemes gadījumā". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/299319
109.	Ministru kabineta 2019. gada 18. jūnija noteikumi Nr. 268 "Valsts materiālo rezervju izmantošanas un pārbaudes kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/307788
110.	Ministru kabineta 2019. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 187 "Zemkopības ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/306912
111.	Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra noteikumi Nr. 588 "Ekonomikas ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/317511
112.	Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra noteikumi Nr. 589 "Iekšlietu ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/317512
113.	Ministru kabineta 2020. gada 26. augusta rīkojums Nr. 476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/317006
114.	Ministru kabineta 2021. gada 1. aprīļa noteikumi Nr. 199 "Valsts uzraudzībā esošās dzīvnieku infekcijas slimības vai epizootijas uzliesmojuma laikā radušos zaudējumu kompensācijas noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/322169
115.	Ministru kabineta 2021. gada 21. janvāra noteikumi Nr. 46 "Paaugstinātas bīstamības objektu saraksts". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/320469
116.	Ministru kabineta 2022. gada 12. aprīļa noteikumi Nr. 230 "Valsts augu aizsardzības dienesta nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/331660
117.	Ministru kabineta 2022. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 434 "Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/334038
118.	Ministru kabineta 2022. gada 20. decembra noteikumi Nr. 817 "Klimata un enerģētikas ministrijas nolikums". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/338391
119.	Ministru kabineta 2023. gada 28. novembra noteikumi Nr. 680 "Dzelzceļa ekspluatācijas noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/347947
120.	Ministru kabineta 2024. gada 26. marta noteikumi Nr. 185 "Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības precēm valsts apdraudējuma gadījumā". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/350801

Nr.	Dokumenta nosaukums
121.	Ministru prezidenta 2022. gada 3. marta rīkojums Nr. 2022/1.2.1.-68 "Par Civilās aizsardzības Operacionālo vadības centru". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/330539
122.	Parīzes nolīgums. 2016. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:22016A1019(01)
123.	Pārtikas un veterinārais dienests. Dzīvnieku infekciju slimību valsts uzraudzības 2024. gada plāns. Pieejams: https://www.pvd.gov.lv/lv/media/5679/download?attachment
124.	Riigikogu. Eesti julgeolekupoliitika alused. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3280/2202/3001/julgeolekupoliitika_2023.pdf
125.	Rīgas dome. 2024. Rīgas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/rigas-sadarbibas-teritorijas-civilas-aizsardzibas-plans
126.	Rīgas dome. Rīgas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/rigas-sadarbibas-teritorijas-civilas-aizsardzibas-plans
127.	Saeimas 2023. gada 11. maija paziņojums "Par Ministru kabineta 2023. gada 2. maija rīkojumu Nr. 252, ar kuru grozīts 2021. gada 10. augusta rīkojums Nr. 518 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/341834
128.	Saeimas 2023. gada 28. septembra paziņojums "Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/345911
129.	The North Atlantic Treaty Organization. NATO 2022 Strategic Concept. Pieejams: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
130.	United nations framework convention on climate change. 1992. Pieejams: https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf
131.	United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. Pieejams: https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030
132.	United Nations. The 2030 Agenda for Sustainable Development. Pieejams: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf
133.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas nolikuma izstrādes rekomendācijas. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/media/349/download?attachment
134.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Vadlīnijas potenciālo patvertņu minimālajām tehniskajām prasībām. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/vadlinijas-potencialo-patvertnu-minimalajam-tehniskajam-prasibam
135.	Veselības ministrija. 2020. Valsts katastrofu medicīnas plāns 2020: leteikumi individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanai veselības nozarē strādājošajiem. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/media/592/download
VUGD nodrošinātā informācija	
136.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2023. Ārkārtējā situācija un Izņēmuma stāvoklis (Prezentācija).
137.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2023. Valsts agrīnās brīdināšanas sistēma (Prezentācija).
138.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2023. Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta mācību programma VUGD norīkotajām amatpersonām sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisijās: Pašvaldību sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisiju izveidošana, uzdevumi, tiesības, darba organizācija (Prezentācija).
139.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Ievads civilajā aizsardzībā (Prezentācija).
140.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Katastrofu riska novērtēšanas rekomendācijas. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/media/340/download
Citi informācijas avoti	
141.	112. 2023. Biežāk uzdotie jautājumi par iedzīvotāju apziņošanu, rīcību militāra apdraudējuma gadījumā. Pieejams: https://112.lv/lv/raksts/210
142.	112. 2023. Evakuācija un ārkārtas gadījumu soma. Pieejams: https://www.112.lv/lv/raksts/225/evakuacija-un-arkartas-gadijumu-soma
143.	112. Ceļu satiksmes negadījums. Pieejams: https://112.lv/lv/riciba-apdraudejuma-situacija/kategorijas/23/celu-satiksmes-negadijums

Nr.	Dokumenta nosaukums
144.	112. Evakuācija un ārkārtas gadījumu soma. Pieejams: https://www.112.lv/lv/raksts/225/evakuacija-un-arkartas-gadijumu-soma
145.	112. Evakuācija. Pieejams: https://112.lv/lv/raksts/192/evakuacija
146.	Aizsardzības ministrija. 2024. Rokasgrāmata "Kā rīkoties kara gadījumā". Pieejams: https://static.lsm.lv/documents/1ym.pdf
147.	Aizsardzības ministrija. Civilā aizsardzība. Pieejams: https://www.mod.gov.lv/lv/nozares-politika/visaptverosa-valsts-aizsardziba/civila-aizsardziba
148.	Aizsardzības ministrija. NATO darbības pamatprincipi. Pieejams: https://www.mod.gov.lv/lv/nato/par-nato/nato-darbibas-pamatprincipi
149.	Aizsardzības ministrija. Par NATO. https://www.mod.gov.lv/lv/nato/par-nato
150.	Ashman, Greg. A Little Guide for Teachers: Cognitive Load Theory. SAGE Publications.
151.	Avenues The World School. Grant Wiggins – Understanding by Design. https://www.youtube.com/watch?v=4isSHf3SBuQ
152.	Biedrība Latvijas Sarkanais Krusts. Pirmā palīdzība: stabilā sānu poza. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=9DsVHRubNI4
153.	Bolle, Sharon; Fletcher, Laura. Design Thinking for Training and Development: Creating Learning Journeys That Get Results. Association for Talent Development.
154.	Charles Sturt University. Division Learning and Teaching. https://www.csu.edu.au/division/learning-teaching/home
155.	Conexus. Drošības informācija iedzīvotājiem. Pieejams: https://www.conexus.lv/parvades-drosibas-informacija-iedzivotajiem
156.	Conexus. Siguldas novadā norisināsies vietēja līmeņa civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas mācības. Pieejams: https://www.conexus.lv/zinas-presei/siguldas-novada-norisinaties-vieteja-limena-civilas-aizsardzibas-un-katastrofu-parvaldisanas-macibas
157.	Council of the Baltic Sea States. About us. Pieejams: https://cbss.org/about-us/
158.	Daniela L. 2020. Pedagoģiski digitālā kompetence tehnoloģiju bagātinātam studiju procesam. Pieejams: https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/285/download
159.	Dolce M., Miozzo A., Di Bucci D., Alessandrini L., Bastia S., Bertuccioli P., Bilotta D., Ciolli S., De Siervo G., Fabi D., Madeo L., Panunzi E., Silvestri V. 2020. Civil Protection in Italy (1st ed.). Civil Protection Department - Presidency of the Council of Ministers. 229 pages.
160.	Edward Watson; Bradley Busch. The Science of Learning. Routledge
161.	Eiropas Komisija. Bīstamas vielas. Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/SAMANCTA/LV/Safety/DangerousSubstances_LV.htm
162.	Eiropas Komisija. Elpceļu aizsardzības līdzekļi. Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/SAMANCTA/LV/Safety/RespiratoryProtection_LV.htm
163.	Eiropas Komisija. Elpošanas aparāts. Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/SAMANCTA/LV/Safety/BreathingApparatus_LV.htm
164.	Eiropas Komisija. Roku aizsardzības līdzekļi. Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/SAMANCTA/LV/Safety/HandProtection_LV.htm
165.	Estonian Rescue Board. 2023. Civil protection: Emergency preparedness (Prezentācija).
166.	European Commission. About European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/who/about-echo_en?prefLang=lv
167.	European Commission. Emergency Response Coordination Centre (ERCC). Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/emergency-response-coordination-centre-ercc_en

Nr.	Dokumenta nosaukums
168.	European Commission. ERCC - Emergency Response Coordination Centre, CP Pool. Pieejams: https://erccportal.jrc.ec.europa.eu/ERCC-Response/CP-Pool/#/
169.	European Commission. EU Civil Protection Mechanism. Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en
170.	European Commission. EU Solidarity Fund. Pieejams: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/solidarity-fund_en
171.	European Commission. rescEU. Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/resceu_en
172.	European Standards for PPE. Pieejams: https://www.ejendals.com/globalassets/new-structure/pdf/en-standards/standards-safety-glove/standards-safety-glove_en.pdf
173.	Hattie, John. Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. Taylor and Francis.
174.	Health and Safety Executive. Respiratory protective equipment. Pieejams: https://www.hse.gov.uk/respiratory-protective-equipment/types-rpe.htm
175.	HSA. A Guide to Respiratory Protective Equipment. Pieejams: https://www.hsa.ie/eng/publications_and_forms/publications/chemical_and_hazardous_substances/a_guide_to_respiratory_protective_equipment_-_2010.pdf
176.	Iekšlietu ministrija. 2021. Iedzīvotāju apziņošanā par iespējamām katastrofu draudiem vai militāro apdraudējumu tiks ieviesta šūnu apraides sistēma. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/iedzivotaju-apzinosana-par-iespejamiem-katastrofu-draudiem-vai-militaro-apdraudejumu-tiks-ieviesta-sunu-apraides-sistema
177.	Iekšlietu ministrija. 2022. Turpina darbu pie šūnu apraides tehnoloģijas ieviešanas Latvijā. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/turpina-darbu-pie-sunu-apraides-tehnologijas-ieviesanas-latvijaa
178.	Iekšlietu ministrija. 2023. Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests sniegs humāno palīdzību Ukrainai saistībā ar Krievijas militārās agresijas rezultātā iznīcināto Kahovkas HES aizsprostu. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/valsts-ugunsdzesibas-un-glabsanas-dienests-sniegs-humano-palidzibu-ukrainai-saistiba-ar-krievijas-militaras-agresijas-rezultata-iznicinato-kahovkas-hes-aizsprostu
179.	Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Pieejams: https://www.ic.iem.gov.lv/lv
180.	Italian Government, Civil Protection Department. What are modules? Pieejams: https://www.protezionecivile.it/en/approfondimento/what-are-modules/
181.	Jēkabpils County Munic. Dokumentālā filma "Plūdi" (Jēkabpils, 2023. gads). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=ZJBtqAgrEZE
182.	Jēkabpils novads. 2023. Tiks nodrošināti evakuācijas autobusi no vairākām vietām Jēkabpilī. Pieejams: https://www.jekabpils.lv/lv/jaunums/tiks-nodrosinati-evakuācijas-autobusi-no-vairakam-vietam-jekabpili?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
183.	Jūrmalas pašvaldība. 2024. Lielupes radīto plūdu un krasta erozijas risku apdraudējumu novēršanas pasākumi Dubultos-Majoros-Dzintaros. Pieejams: https://www.jurmala.lv/lv/projekts/lielupes-radito-pludu-un-krasta-erozijas-risku-apdraudejumu-noversanas-pasakumi-dubultos-majoros-dzintaros
184.	Kenedijs, D. 2007. Studiju rezultātu formulēšana un izmantošana: praktiskā rokasgrāmata. Pieejams: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/05/Studiju-rezult%C4%81tu-formul%C4%93%C5%A1ana-un-izmanto%C5%A1ana_praktisk%C4%81-rokasgr%C4%81mata.pdf
185.	Kirschner, Paul A.; Hendrick, Carl. How Learning Happens: Seminal Works in Educational Psychology and What They Mean in Practice. Taylor and Francis.
186.	Kirschner, Paul A.; Hendrick, Carl; Heal, Jim. How Teaching Happens: Seminal Works in Teaching and Teacher Effectiveness and What They Mean in Practice. Taylor and Francis.
187.	Latvijas Republikas Tiesībsargs. ANO Statūti. Pieejams: https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-statuti/
188.	Latvijas Republikas Tiesībsargs. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/

Nr.	Dokumenta nosaukums
189.	Latvijas Republikas Valsts kontrole. 2022. Valsts civilās aizsardzības sistēmas plānošana un gatavība. Pieejams: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29552-BEB0L79wVBRtI5z947s2p5IODAW3jqJh.pdf
190.	Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Laika apstākļu brīdinājumi. Pieejams: https://bridinajumi.meteo.lv/
191.	Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Plūdu riska informācijas sistēma. Pieejams: https://videscentrs.lv/gmc.lv/iebuve/vets/pludu-riska-informacijas-sistema
192.	LSM. 2023. Postošās vētras seku likvidēšana maksās vairākus miljonus eiro. Pieejams: https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/29.08.2023-postosas-vetras-seku-likvidesana-maksas-vairakus-miljonus-eiro.a521966/
193.	LTV Ziņu dienests. 72. stundas. Evakuācija un pretošanās. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=EqTN-akzLlc
194.	LTV Ziņu dienests. Īslīces upē naftas produktu piesārņojums. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=5KcwdNwCDas
195.	LTV Ziņu dienests. Jēkabpilī ēkas jau ūdenī, Pļaviņās ledus kalni. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=kOwbbGkvi5U
196.	LTV Ziņu dienests. Ogrē spridzina ledu. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=7fol0QqjihA
197.	LV portāls. 2023. Pašvaldības izstrādā rīcības plānus militāra apdraudējuma gadījumā. Pieejams: https://lvportals.lv/norises/352590-pasvaldibas-izstrada-ricibas-planus-militara-apdraudejuma-gadijuma-2023
198.	LV portāls. 2020. Kas ir valsts agrīnās brīdināšanas sistēma. Pieejams: https://lvportals.lv/skaidrojumi/320034-kas-ir-valsts-agrinas-bridinasanas-sistema-2020
199.	LV portāls. 2020. M. Staķis: situācija ar Covid-19 izplatību Rīgā tiek kontrolēta. Pieejams: https://lvportals.lv/dienaskartiba/320606-m-stakis-situacija-ar-covid-19-izplatibu-riga-tiek-kontroleta-2020
200.	Ministru kabineta 2017. gada 7. marta noteikumi Nr. 131 "Noteikumi par juridiskās vai fiziskās personas resursu iesaistīšanu reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumos vai ugunsgrēka dzēšanā, vai glābšanas darbos, kā arī tai radušos izdevumu un zaudējumu kompensācijas aprēķināšanas kārtību". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/289304
201.	NATO Review. 2019. Resilience: the first line of defence. Pieejams: https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/02/27/resilience-the-first-line-of-defence/index.html
202.	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. 2021. Katastrofu medicīnas plāni. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/katastrofu-medicinas-plani
203.	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. 2023. Rīcība ceļu satiksmes negadījumos. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/riciba-celu-satiksmes-negadijumos
204.	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. 2024. Ārkārtas situācijas. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/arkartas-situacijas
205.	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. Katastrofu medicīnas sistēma. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/katastrofu-medicinas-sistema-0
206.	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests. Vadlīnijas pirmās palīdzības sniegšanā – pamata zināšanas un prasmes. Pieejams: https://www.nmpd.gov.lv/lv/pirmas-palidzibas-apmacibas-programmu-vadlinijas
207.	Nilson, L. B. (2016). Teaching at Its Best: A Research-Based Resource for College Instructors (Fourth). John Wiley & Sons.
208.	NMP dienests. Kā sniegt pirmo palīdzību aizrīšanās gadījumos? Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=BVocuHX4xOI&t=2s
209.	OECD. Higher Education Policy. Pieejams: https://www.oecd.org/education/higher-education-policy/
210.	OSHA. 2020. Protective clothing against chemical and biological hazards. Pieejams: https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/protective-clothing-against-chemical-and-biological-hazards
211.	Ozola, A. Drošības datu lapas. Paplašinātās drošības datu lapas – DDL + ledarbības scenāriji. Pieejams: https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/4_DDL+ledarbibas%20scenariji(2).pdf

Nr.	Dokumenta nosaukums
212.	Pastare, I. 2021. Civilās aizsardzības sistēmas attīstība Latvijā no 20.gs. 30.gadiem līdz mūsdienām (Pētnieciskais darbs).
213.	Preiļu novads. 2022. Akciju sabiedrības "Conexus Baltic Grid" informācija. Pieejams: https://www.preili.lv/lv/jaunums/akciju-sabiedribas-conexus-baltic-grid-informacija?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
214.	Procesu analīzes un izpētes centrs. 2017. Risku un ievainojamības novērtējums un pielāgošanās pasākumu identificēšana civilās aizsardzības un ārkārtas palīdzības jomā. Pieejams: https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/data_content/civila_aizs_arkartas_palidziba.pdf
215.	Quinn, Clark N. Learning Science for Instructional Designers: From Cognition to Application. Association for Talent Development.
216.	Reire, G. 2010. Apvienoto Nāciju Organizācijas nozīme starptautiskā miera un drošības uzturēšanā (Promocijas darbs). Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, Politikas zinātnes nodaļa.
217.	Rīgas dome. 2024. Patvertnes vai vietas, kur patverties. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/situacija-patvertnu-jautajuma
218.	Rīgas dome. 2024. Vispārīgie ieteikumi rīdziniekiem, kā rīkoties militāra apdraudējuma gadījumā. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/jaunums/visparigie-ieteikumi-ridziniekiem-ka-rikoties-militara-apdraudejuma-gadjuma
219.	Rīgas Stradiņa universitāte, Darba drošības un vides veselības institūts. 2017. Darba aizsardzības prasības darbā ar ķīmiskām vielām un maisījumiem. Pieejams: http://stradavesels.lv/Uploads/2018/03/20/329_2017_Atgadne_stradajot_ar_kimiskam_vielam.pdf
220.	Rīgas Stradiņa universitāte, Darba drošības un vides veselības institūts. 2010. Individuālās aizsardzības līdzekļu pareizas izvēles principi. Pieejams: http://stradavesels.lv/Uploads/2014/02/11/16_2010_Broshura_A5_IAL_izvele_final.pdf
221.	Rīta Panorāma. Pirmās palīdzības ABC. Atdzīvināšana – pieaugušie. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=l83uNiZHdsw
222.	Rīta Panorāma. Pirmās palīdzības ABC. Rīcība pēc ceļu satiksmes negadījuma. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Ue407uWqzC0
223.	Sargs.lv. 2022. Nacionālie bruņotie spēki ir gatavībā sniegt atbalstu plūdu seku likvidēšanā. Pieejams: https://www.sargs.lv/lv/nbs/2022-01-06/nacionalie-brunotie-speki-ir-gataviba-sniegt-atbalstu-pludu-seku-likvidesana
224.	Tēzauris. Krusa. Pieejams: https://tezauris.lv/krusa:1
225.	Tēzauris: rezervuārs. Pieejams: https://tezauris.lv/rezervu%C4%81rs:1
226.	The North Atlantic Treaty Organization. 2021. Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre. Pieejams: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52057.htm?
227.	The North Atlantic Treaty Organization. 2022. Resilience Committee. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50093.htm
228.	The North Atlantic Treaty Organization. Pieejams: https://www.nato.int/
229.	The North Atlantic Treaty Organization. What is NATO? Pieejams: https://www.nato.int/nato-welcome/
230.	UNHRC. 2023. Cluster Approach. Pieejams: https://emergency.unhcr.org/coordination-and-communication/cluster-system/cluster-approach
231.	United Nation Human Rights Council. Universal Declaration of Human Rights – Latvian. Pieejams: https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/latvian
232.	United Nations Foundation. 2023. How the UN is supporting the people of Ukraine. Pieejams: https://unfoundation.org/ukraine/#:~:text=HOW%20THE%20UN%20IS%20RESPONDING,people%2C%20and%20t%20with%20disabilities
233.	United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Pieejams: https://www.undrr.org/
234.	United Nations Office for Disaster Risk Reduction. What is the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction? Pieejams: https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/what-sendai-framework

Nr.	Dokumenta nosaukums
235.	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. Pieejams: https://www.unocha.org/
236.	United Nations. Illustrated version of the Universal Declaration of Human Rights. Pieejams: https://www.un.org/en/udhrbook/#1
237.	United Nations. Pieejams: https://www.un.org/en/
238.	United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Pieejams: https://sdgs.un.org/2030agenda
239.	United Nations. Universal Declaration of Human Rights. Pieejams: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights
240.	University at Buffalo. Course Design. https://www.buffalo.edu/catt/teach/develop/design/course-design.html#title_0
241.	University at Buffalo. Constructivism. Pieejams: https://www.buffalo.edu/catt/teach/develop/theory/constructivism.html
242.	University at Buffalo. Teaching Methods. https://www.buffalo.edu/catt/teach/develop/design/teaching-methods.html
243.	University at Buffalo. Teaching Methods. Pieejams: https://www.buffalo.edu/catt/teach/develop/design/teaching-methods.html
244.	University at Waterloo. Designing Visual Aids. https://uwaterloo.ca/centre-for-teaching-excellence/catalogs/tip-sheets/designing-visual-aids
245.	University of Amsterdam. University teaching checklist: how can I make sure I'm prepared for teaching? Pieejams: https://tlc.uva.nl/wp-content/uploads/2022/09/210603-University-teaching-checklist-1.pdf
246.	Valsts drošības dienests. Rīcība terora akta gadījumā. Pieejams: https://www.112.lv/file-uploads/files/42/lzgl%C4%ABtojo%C5%A1i%20mater%C4%81li/Bukleti/VDD-buklets-riciba-terora-akta-gadjuma.pdf
247.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2020. Rekomendācijas par civilās aizsardzības kursa saturu. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/rekomendacijas-par-civilas-aizsardzibas-kursa-saturu
248.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2021. Plūdi. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/pludi
249.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2021. Stiprs vējš, negaiss. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/stiprs-vejs-negaiss
250.	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. 2024. Vadlīnijas potenciālo patvertņu minimālajām tehniskajām prasībām. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/lv/vadlinijas-potencialo-patvertnu-minimalajam-tehniskajam-prasibam
251.	Valsts vides dienests. 2024. Informatīvie materiāli. Pieejams: https://www.vvd.gov.lv/lv/informativie-materiali
252.	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2021. Plūdu risku pārvaldība. Pieejams: https://www.varam.gov.lv/lv/pludu-risku-parvaldiba
253.	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2023. VVD RDC vadībā aizvadītas praktiskās civilās aizsardzības mācības par rīcību vietēja līmeņa radiācijas avārijas gadījumā. Pieejams: https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/vvd-rdc-vadiba-aizvaditas-praktiskas-civilas-aizsardzibas-macibas-par-ricibu-vietēja-limena-radiācijas-avārijas-gadjuma
254.	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2024. VARAM sasauca starpinstūciju plūdu koordinācijas sanākumi. Pieejams: https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/varam-sasauca-starpinstuciju-pludu-koordinācijas-sanaksmi-0
255.	VUGD. Kā rīkoties plūdu gadījumā? Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=TqCewTZAwdU&t=57s
256.	Wikipedia. Geneva Conventions. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Conventions
257.	Zemkopības ministrija. 2023. 32. novadros Latvijā no 1. aprīļa līdz 30. jūnijam izsludināta ārkārtējā situācija egļu mežaudzēm ļoti bīstamā egļu astonezību mizgrauža ierobežošanai. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/lv/jaunums/32-novados-latvija-no-1-aprila-lidz-30-junijam-izsludinata-arkarteja-situacija-eglu-mezaudzem-loti-bistama-eglu-astonzobu-mizgrauza-ierobezosanai



Finansē
Eiropas Savienība



Valsts ugunsdzēsības
un glābšanas dienests